

ПОЗИТИВНІ НАСЛІДКИ ГЕНДЕРНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ

*Кириленко О.П., д.е.н., проф.,
завідувач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільський національний економічний університет*

У 2017 р., вперше за останні десять років, у світі відбулося посилення гендерної нерівності у таких сферах, як освіта, охорона здоров'я і виживання, економіка і кар'єра, політичні права. Україна посіла 61 місце зі 144 країн, що представлені в “Індексі гендерного розриву” [1]. Основними характеристиками гендерної нерівності в країні є те, що жінки зазнають домашнього насильства, мають на 28% нижчу зарплату, обмежуються у кар'єрному зростанні, найменше представлені у владі, стали заручницями сформованих у суспільстві стереотипів щодо місця і ролі жінок у суспільстві [2].

Одним з інструментів, що використовуються для подолання гендерної нерівності, є гендерно-орієнтоване бюджетування. На сьогодні понад 90 країн впровадили стратегію гендерного бюджетування у побудову своїх бюджетів та бюджетного процесу. У широкому розумінні гендерно-орієнтоване бюджетування – це інструмент, який дає можливість реалізовувати державну політику гарантування рівних прав і можливостей жінок і чоловіків за рахунок бюджетних коштів. Кінцева мета гендерно-орієнтованого бюджетування полягає в тому, щоб у країні були прийняті й виконувалися бюджети і програми, в яких враховуються конкретні потреби чоловіків і жінок [3, с. 8].

Поряд із таким доволі широким трактуванням гендерно-орієнтованого бюджетування, слід підкреслити, що сучасне розуміння гендеру передбачає забезпечення рівних прав і можливостей не лише жінок і чоловіків, а й інших груп і верств населення: дітей, молоді, людей похилого віку, інвалідів, малозабезпечених та неповних сімей, багатодітних сімей, самотніх громадян тощо.

Як підтверджує зарубіжний досвід гендерно-орієнтованого бюджетування, його застосування спричинює низку різнопланових позитивних ефектів, серед яких: прискорення розвитку економіки країни; підвищення добробуту громадян, зокрема тих, які представляють різні гендерні групи, вікові категорії, соціальні верстви тощо; послаблення гендерної нерівності; більш повна реалізація прав усіх громадян; покращення урядування в частині забезпечення його ефективності, відповідальності, верховенства права, справедливості та ін.

Крім цього гендерно-орієнтоване бюджетування призводить до позитивних змін безпосередньо у функціонуванні бюджетної системи, особливо наочно це проявляється на місцевому рівні, де найбільш тісним є взаємозв'язок влади з громадянами і де вони мають змогу більш активно впливати на діяльність владних структур. В цьому контексті основними позитивними наслідками гендерно-орієнтованого бюджетування є:

- суттєве покращення якості використання бюджетних коштів відповідно до потреб громадян, в т. ч. з врахуванням гендерних аспектів. Мова йде про краще вмотивований і справедливий розподіл наявних бюджетних ресурсів та їх спрямування на задоволення потреб різних груп населення;

- залучення представників різних верств населення, засобів масової інформації до процесу ухвалення рішень щодо використання бюджетних коштів на основі

гендерно-орієнтованого бюджетування, що сприяє забезпеченню прозорості бюджетного процесу;

- прискорення процесу формування громадянського суспільства завдяки залученню громадян, громадських організацій, благодійних фондів, засобів масової інформації до формування і використання бюджету відповідно до суспільних пріоритетів;

- створення системи громадського бюджетного контролю за діями державної та місцевої влади у сфері формування та використання бюджету, до складу якої входять як окремі громадяни, так і їх об'єднання, спілки тощо;

- зміцнення довіри громадян до влади, що сприяє формуванню позитивного іміджу органів влади, як такої, що турбується про громадян та враховує при бюджетуванні їх потреби та запити.

Таким чином застосування гендерно-орієнтованого бюджетування дає можливість дати відповідь на такі питання: наскільки повно вдається забезпечити гендерну рівність при плануванні та використанні бюджету; чи враховуються потреби гендерних груп населення при розподілі бюджетних ресурсів.

У 2014 р. в Україні започаткований проект «Гендерне бюджетування в Україні», що фінансується Швецькою агенцією міжнародного співробітництва (SIDA) та реалізується консультаційними компаніями NIRAS та CPM з метою запровадження гендерно-орієнтованого бюджетування у відповідності до діючої системи управління державними фінансами. Проект розрахований на період до 2020 р., у ньому задіяні, окрім міністерства фінансів, ще й інші профільні міністерства, Державна служба статистики України, Комітети Верховної Ради України, 24 обласні державні адміністрації та Київська міська державна адміністрація.

Мета проекту полягає у підвищенні економічної ефективності та прозорості використання бюджетних коштів за допомогою гендерно-орієнтованого бюджетування, покращення результатів бюджетної політики шляхом застосування гендерного і соціального аспектів у реформуванні управління державними фінансами в Україні.

Послідовність здійснення зазначеного проекту полягає у наступному. Спочатку пілотні міністерства кожне за своїм напрямком впроваджують гендерно-орієнтоване бюджетування на державному рівні; потім проходить апробація результатів, досягнутих в пілотних галузях; після цього гендерно-орієнтований підхід застосовується у бюджетному процесі на рівні державного і місцевих бюджетів; насамкінець в Україні відбувається системна інтеграція гендерно-орієнтованого бюджетування.

В межах виконання даного проекту на прикладі Тернопільської області у 2017 р. було проведено гендерний бюджетний аналіз програм галузі «Освіта», здійснено оцінку впливу програм на отримувачів послуг – дівчат і хлопців, жінок та чоловіків. На основі проведеного аналізу робочою групою були сформовані пропозиції щодо:

- внесення змін до Типового переліку бюджетних програм у галузі освіти та результативних показників їх виконання для місцевих бюджетів в частині мети, завдання та результативних показників з врахуванням гендерного аспекту;

- вдосконалення адміністративної звітності, що сприятиме проведенню більш якісного та глибокого гендерного бюджетного аналізу;

- врахування при складанні та затвердженні паспорту бюджетної програми рекомендацій створеної робочої групи щодо визначення мети, завдань та результативних показників;

- проведення тренінгів, семінарів, навчання для працівників органів державної влади, місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій з питань впровадження гендерно-орієнтованого бюджетування;
- поширення в засобах масової інформації матеріалів про необхідність та позитивні наслідки гендерно-орієнтованого бюджетування.

Постановка питання про запровадження гендерно-орієнтованого бюджетування, практичне його застосування в пілотних галузях і регіонах свідчать про початок системної інтеграції цього ефективного інструменту подолання гендерної нерівності в нашій країні. Для того щоб цей процес набув незворотнього характеру слід проводити навчання для фахівців фінансових служб органів місцевого самоврядування, а також роз'яснювальну роботу щодо важливості та користі гендерно-орієнтованого бюджетування. Важливим є формування позитивного суспільного сприйняття гендерних проблем, а також необхідності їх вирішення, в т. ч. за допомогою бюджету.

Список використаних джерел:

1. Україна посіла 61 місце зі 144 країн, представлених в «Індексі гендерного розриву». Центр гендерної культури. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.genderculturecentre.org/ukraine-posila-61-misce-zi-144-krain-predst/>
2. Трегубова Я. Гендерна нерівність: п'ять порушень прав жінок в Україні / Радіо Свобода. 8 березня 2018 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/29085513.html>
3. Гендерно-орієнтоване бюджетування в Україні: теорія і практика: Метод. посібник. – К.: ФОП Клименко, 2016. – 92 с.

СЕМАНТИКО-СЕКТОРАЛЬНА СХЕМА СУСПІЛЬНИХ ФІНАНСІВ

*Дерлиця А.Ю., к.е.н.,
докторант кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Тернопільський національний економічний університет*

Останнє десятиліття функціонування системи державних фінансів пройшло під знаком спроб імплементації у вітчизняну практику зарубіжних управлінських, облікових та статистичних стандартів. Даний процес породив ситуацію, коли внаслідок паралельних і не завжди узгоджених ініціатив з боку різних відомств, виникли різночитання у вітчизняному законодавстві відсутність єдиного підходу при використанні термінів у нормативно-правових та інструктивних документах. Цьому посприяло те, що зарубіжний досвід передбачає необхідність впровадження нових термінів, які часто допускають багатоваріантність перекладу та входять у суперечність із уже використовуваними.

У першу чергу це стосується неоднозначного трактування таких понять, як “державний сектор”, “державний сектор економіки”, співвідношення державного та комунального секторів. Суперечливим є і вживання терміну “державні фінанси”, який на законодавчому рівні досі використовується для характеристики усієї системи централізованих фінансів, включно із місцевими [1]. Однак таке розширене його застосування уже не відповідає змісту економічних процесів, а на теоретичному рівні приходиться у суперечність із новими використовуваними термінами “публічні фінанси” та “суспільні фінанси”. Складність ситуації поглиблюється й тим, що і у